

مقدمه

توسعه فرهنگی به فرایند گسترش خردورزی، تولید و تبادل اطلاعات در میان آحاد جامعه گفته می‌شود. در طی این فرایند، خلاقیت فرهنگی و فرهیختگی در سطح جامعه گسترش می‌یابد به‌طوری که افراد با ویژگیهای متنوع فرهنگی امکان رشد می‌یابند. توسعه فرهنگی معمولاً در سه بُعد خردورزی، تبادل اطلاعات و ارزش فرد در فرهنگ قابل بررسی است. در بُعد خردورزی، رشد و گسترش تکر و اندیشه‌ورزی و تولید دانش، در بُعد تبادل اطلاعات استقاده گستردۀ آحاد جامعه از ابزارهای فرهنگی، در بُعد ارزش فرد در نظام فرهنگی، میزان حرمت فرد، میزان ارزش‌گذاری به حقوق فردی او مورد توجه قرار می‌گیرد.

نظام فرهنگی یکی از خردۀ نظام‌های نظام اجتماعی است که کارکرد مهم و بنیادی تفسیر، رمزگذاری و نمادسازی امور اجتماعی را در ابعاد گوناگون و در سطوح مختلف به عهده دارد. نظام فرهنگی، گذشتۀ، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌زند و به جامعه اجازه می‌دهد تا استواردهای خود را از گذشتۀ به حال و از آنجا به آینده فرافکن نماید. بتایران حفظ هویت ملی، تبادل فرهنگی، تلاش برای شناخت فرهنگ سایر اقوام و ملل، امکان برقراری ارتباط بادیگران و آموختن از دیگران، همه و همه در این فرایند امکان‌پذیر است.

سطح توسعه فرهنگی در هر جامعه نشانۀ سطح فرهیختگی در هر جامعه است. اختلال در توسعه فرهنگی به معنای وجود ضعف در روابط گفتمانی در سطح جامعه است. در این رابطه گفتمانی که نوعی ارتباط نمادی است پیامها، اطلاعات و معارف گوناگون مبادله می‌شود. اختلال در روابط گفتمانی از یک سو نظام فرهنگی را زکارکرد اصلی خود دور می‌سازد و از سوی دیگر نظام فرهنگی را در مراوده با سایر خردۀ نظام‌های اجتماعی دچار مشکلات جدی می‌کند. به‌طوری که مجاری تفکر و شناخت در جامعه مسدود و یا از کارآئی آنها کاسته می‌شود. شناخت دقیق شاخص‌های توسعه فرهنگی و بررسی وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورها چشم‌انداز روشی از وضعیت موجود سطح توسعه فرهنگی در جامعه فعلی ایران را ترسیم می‌کند.

ثريا معمار

دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی

مقایسهٔ شاخص‌های توسعهٔ فرهنگی در ایران و جهان

۳- گفت و گوی فرهنگی: ارتباطات پایه فرهنگ و شالوده تبادل فرهنگی است. در واقع شرط لازم وجود ارتباطات مبتنی بر گفت و گوی فرهنگی اصیل یعنی تلاش هر فرد برای شناخت فرهنگ سایر اقوام و تجلیل از آنهاست. مردمی که از آزادی اندیشه و بیان عقیده بهره‌مند باشند و به استفاده از تواناییهای خلاق خود را قلمروهای متفاوت زندگی تشویق شوند و امکان برقراری ارتباط با دیگران را داشته باشند، می‌توانند از دیگران بیاموزند و خود نیز به دیگران بیاموزانند. برای سنجش گفت و گوی فرهنگی از سه شاخص استفاده می‌کنند: ۱- سطح سواد بزرگسالان یا شاخص سوادآموزی برای سنتین ۱۹-۱۵ سال، ۲- ابزار ارتباطات: میزان دسترسی و گسترش ابزارهای ارتباطی در میان مردم مانند میزان دسترسی به روزنامه‌ها، رادیو، تلویزیون، خطوط تلفن، دفاتر پستی، رایانه‌ها، تلفن‌های همراه و اینترنت، ۳- تنوع و گفت و گوی سلطان بر زبان ملی و بومی و یک یا چند زبان خارجی، همچنین تولید و پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی به زبانهای دیگر، ترجمة آثار دیگر ملتها به زبان بومی و به عکس از جمله شاخص‌های تنوع و گفت و گویست (فراهانی، ۱۳۷۹: ص ۳۱۶-۳۱۷).

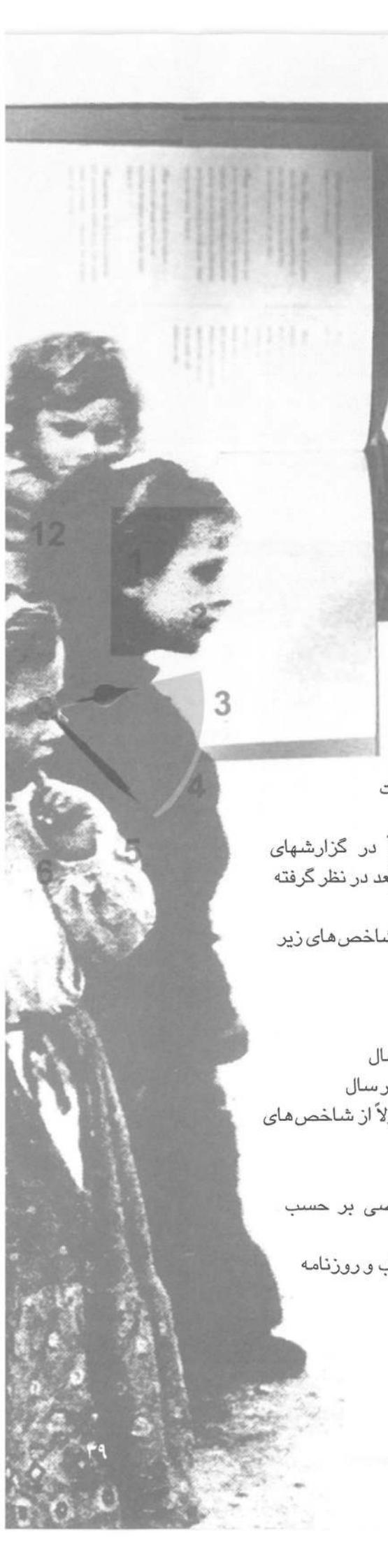
از دیدگاه مسعود چلبی یکی از کارکردهای خرده نظام فرهنگی (که یکی خرده نظام‌های اجتماعی است) تولید و آموزش اندیشه، تفسیر، رمزگذاری و تماسازی امور اجتماعی در سطوح و ابعاد مختلف است. این کارکردها باعث حفظ الگوهای جامعه می‌شود، حال و آینده جامعه را به یکدیگر پیوند می‌زنند و به جامعه اجازه می‌دهد تا دستاوردهای خود را از گذشته به حال منتقل کند و از آنجا آنها را به آینده فرافکن نماید. از سوی دیگر نظام فرهنگی حوزه تکلیف‌شناسی است. منظور از تکلیف در معنای وسیع و عام کلمه، وظیفه انسان در قبال دو جهان اثباتی و مذهبی است. در اندیشه‌های زهدگرایانه و عرفانی است که تکلیف در معنای مزبور تعیین و تعریف می‌شود. به طور مثال آیا انسان مکلف است که از جهان خاکی (اثباتی) دوری گزیند؟ آیا مکلف است که با این جهان سازش کند یا اینکه از آن گوشه‌گیری کند و یا اینکه او باید در همه امور این جهان خود را فعالانه درگیر سازد و یا در بعضی از

توسعه فرهنگی و ابعاد آن

توسعه فرهنگی فرایند گسترش خردورزی و عقلانیت، تولید و تبادل اطلاعات در میان آحاد اجتماع است. این فرایند با هدف تحمل تنوع فرهنگی، نوآوری فرهنگی، رعایت فردیت (حقوق فردی و حوزه خصوصی) حفظ هویت ملی، خلاقیت فرهنگی و رشد فرهیختگی، تعقل، زندگی باوری، نهادینه شدن فرهنگ و ثبات ساختارهای آن صورت می‌گیرد (جلبی، ۱۳۷۵؛ فراهانی، ۱۳۷۹). توسعه فرهنگی دارای سه بعد اساسی است.

۱- آزادی فرهنگی به معنای برخورداری آحاد جامعه از حقوق فردی و اجتماعی است. این حقوق عبارت اند از: حفظ امنیت شخصی (مصطفویت در برابر توقيف و حبس خودسرانه و غیرقانونی)، آزادی بیان و اندیشه (حق گروههای ابراز عقیده و بیان ارزش‌های فرهنگی آنان و مشارکت آزادانه در زندگی فرهنگی جامعه و بهره‌مندی از پیشرفت‌های علمی)، تساوی در برابر قانون (ابعد تبعیض به دلیل تعلق به یک گروه خاص نژادی، قومی و طبقاتی). وجود آزادی فرهنگی در یک جامعه نشان‌دهنده احترامی است که جامعه به آزادی‌های اساسی انسان می‌گذارد. (فراهانی، ۱۳۷۹: ص ۳۱۲-۳۱۳).

۲- خلاقیت فرهنگی به معنای آن است که تا چه حد جامعه بالرج نهادن به خلاقیت شهروندان خود به آنها امکان می‌دهد تا با انتکای به تواناییها و استعدادهای خلاق خود به گونه‌ای فعال در حیات جامعه مشارکت کنند. ارزیابی خلاقیت به دو صورت امکان‌پذیر است: یکی بر حسب فرسته‌ها و امکاناتی که جامعه در اختیار شهروندان خود قرار می‌دهد یعنی دسترسی به ابزار بیان و دیگری بر حسب آنچه که حاصل خلاقیت است یعنی نتایج آن. خلاقیت پدیده‌ای گسترده و وسیع است که اشکال متنوعی از فعالیتهای انسانی از اقتصادی، اجتماعی، سیاسی گرفته تا فرهنگی را نشان می‌دهد، اما عموماً به فرآورده‌های فکری و هنری اطلاق می‌شود که با اقلام حاصل از کار خلاق ارزیابی می‌شود. مثلاً تعداد عنوان‌های جدید کتاب که طی یک سال منتشر شده است (فراهانی، ۱۳۷۹: ص ۳۱۳).

و فکری فرد از جمع اهمیتی قابل نباشد. از سوی دیگر بر کنش سنتی و گذشته‌گرایی، آخرت‌گرایی، زهد و نیناگریزی تأکید کند، مؤید رشد عقلانیت خواهد بود. تأکید فرهنگ بر گذشته، جمع‌گرایی، تسلط سنت بر نوآوری و خلاقیت فردی مانع از رشد و شکوفایی اندیشه خلاق در میان آحاد جامعه خواهد شد.

شاخص‌های توسعه فرهنگی
همان طوری که در مباحث قبلی اشاره شد، توسعه فرهنگی را می‌توان در سه بعد خردورزی، تبادل اطلاعات، ارزش فرد در فرهنگ خلاصه کرد که در این مقاله به دو بعد خردورزی و تبادل اطلاعات پرداخته می‌شود.

شاخص‌هایی که معمولاً در گزارش‌های جهانی برای سنجش این سه بعد در نظر گرفته می‌شود عبارت است از: در بعد خردورزی: معمولاً از شاخص‌های زیر استفاده می‌شود.

- میزان سواد بزرگسالان
- تولید کتاب در سال

- واردات و صادرات کتاب در سال
- تعداد عنوانهای ترجمه شده در سال

در بعد تبادل اطلاعات: معمولاً از شاخص‌های زیر استفاده می‌شود.

- روزنامه بر حسب ۱۰۰۰ نفر

- تعداد کامپیوترهای شخصی بر حسب ۱۰۰۰ نفر

صرف سرانه کاغذ برای کتاب و روزنامه در سال

- تعداد کاربران اینترنت

- تعداد کتابخانه‌ها

امور این جهان خود را درگیری در بعضی امور اکیداً پرهیز نمایند. سوالاتی از این دست معمولاً در تکلیف‌شناسی به معنی عام مورد خطاب قرار می‌گیرد (چلبی، ۱۳۷۵: ۶۳).

تکلیف‌شناسی در بالاترین سطح فرهنگی وظایف محوری را برای انسان در مقابل خود، جامعه، این جهان و آن جهان تعیین می‌کند. آیا سرنوشت انسان از پیش رقم خورده است و یا اینکه انسان نه تنها مجاز و مختار است، بلکه موظف است که با شناخت و تدبیر سرنوشت خویش را تا حد امکان تعیین نماید. آیا فرهنگ برای علقة مادی انسان حداقل به اندازه سه علقه دیگر (علقه شناختی، علقة اجتماعی، علقة امنیتی) ارزش قابل است؟ آیا جهان و حیات در آن ارزشمند تلقی می‌شود؟ آیا از انسان مؤکدآخواسته می‌شود که با کار و کوشش خود را درگیر این جهان خاکی سازد یا خیر؟ آیا انسان مکلف شده است تا در حد توان خود به رمز و ناشناخته‌های لایتناهی جهان هستی پی ببرد؟ یا اینکه به عکس از او خواسته شده تا از کنجکاوی بی‌مورد پرهیز نماید؟ (چلبی، ۱۳۷۹: ص ۲۴۸).

از سوی دیگر نظام فرهنگی محل تلاقی سه زمان گذشته، حال و آینده است. در سطح نظام فرهنگی تسلط کنش سنتی موجب می‌شود، کنشگر معنی کنش را در گذشته جست و جو کند. در این نوع کنش، کنشگر با مراجعت به گذشته و درونی آن از سروقداری به تقليد و بازسازی و شبیه‌سازی پندار، گفتار و کردار این از گذشتگان می‌پردازد (چلبی، ۱۳۷۵: ص ۱۳۰).

رشد فرهیختگی و گسترش عقلانیت (خردورزی همگانی) فرهنگی و انتقادی در سطح جامعه زمانی میسر است، که مردم یک جامعه آزادی فرهنگی داشته تا بتوانند در سایه یک محیط فرهنگی غنی، تواناییهای خود را شداده و افکار و عقاید، باورها و سنتهای دیگر ملل را شناخته به آن احترام بگذارند. بنابراین سطح توسعه یافته‌گی امکان رشد اندیشه و تفکر را در سطح جامعه فراهم می‌کند و فرهنگ گفت و گو، نقد، خردگرایی و خردورزی را رواج می‌دهد. از سوی دیگر اگر حوزه تکلیف‌شناسی فرهنگ دارای عناصری باشد که برای خرد و اندیشه فردی آزادی و استقلال عاطفی

مقایسه ایران با کشورهای در حال توسعه نیز حاکی از وضعیت بهتر کشورهای در حال توسعه نسبت به ایران است. به عبارت دیگر کشورهای در حال توسعه از لحاظ میزان باسواندی، عنوانهای ترجمه شده، صادرات کتاب و مصرف سرانه کاغذ برای کتاب و روزنامه نسبت به ایران وضعیت مطلوب‌تری دارند.

همچنین مقایسه ایران با کشورهای خاورمیانه نشان می‌دهد که کشورهای خاورمیانه از لحاظ شاخصهایی چون عنوانهای ترجمه شده کتاب،

جدول ۱ مقایسه وضعیت ایران با سایر کشورهای جهان را از لحاظ شاخصهای توسعه فرهنگی نشان می‌دهد. چنانکه ملاحظه می‌شود از لحاظ شاخصهای خردورزی ایران از لحاظ میزان باسواندی با میانگین جهانی تفاوت چندانی ندارد، اما از لحاظ عنوانهای ترجمه شده در سال، واردات و صادرات و تولید کتاب در سال، مصرف سرانه کاغذ در سال، کتابخانه‌ها، روزنامه، تعداد کامپیوتر شخصی و تعداد کاربران اینترنت با کشورهای پیشرفته صنعتی اختلاف چشمگیری دارد.

جدول ۱- مقایسه شاخصهای توسعه فرهنگی ایران با سایر کشورهای جهان

شاخصهای توسعه فرهنگی	ایران	میانگین جهانی خاورمیانه	میانگین کشورهای آسیایی	میانگین کشورهای پیشرفته صنعتی	میانگین کشورهای در حال توسعه	میانگین کشورهای باسواندی
درصد باسواندی	۷۷	۷۷/۲۹	۸۰/۵۸	۷۸/۴۰	۹۵/۴۰	۷۱/۵
عنوانهای ترجمه شده در سال ۱۹۹۴-۹۶	۷۰	۷۷۶/۴۷	۷۱۴/۰۹۰	۷۶/۹۰	۲۰۵۳/۰۸	۱۴۰/۵۰
وارادات کتاب در سال	۲۷۴۰۷	۷۳۲۱۹	۵۰۶۴۰/۸۹	۱۵۷۵۶/۶	۲۱۸۵۲۳/۶۷	۲۲۳۳۳/۴
صادرات کتاب در سال	۴۵۰۵	۷۱۶۲۱	۵۱۴۱۴/۵۹	۵۰۲۲/۶۶	۲۳۸۸۱۳/۶۷	۱۱۸۴۸
تولید کتاب در سال ۱۹۹۴	۱۵۰۷۳	۶۸۴۴/۹	۶۴۷۳/۸۶	۱۴۰۲/۸۲	۱۸۳۴۵/۲۹	۲۰۴۲/۲
صرف سرانه کاغذ در سال ۱۹۹۴	۳/۷۰	۲۲/۷۵	۳۱/۰۸۳	۱۱/۶۲	۶۳/۳۹	۷/۲۶
تعداد کتابخانه ملی	۲۰	۲۳/۵۸	۱۰/۴۵	۱۴	۵۶/۹۷	۱۰/۹۳
روزنامه بر حسب هزار تن ۲۰۰۰	۲۸	۱۰۹/۰۲	۱۳۹/۴۰	۱۴۹/۵۰	۲۴۲/۲۳	۷۶/۳۴
کامپیوتر شخصی بر حسب هزار تن ۲۰۰۲	۶۲/۸۰	۲۰۸/۵۸	۸۲/۱۱	۶۶۹/۸۲	۴۱۰/۳۱	۱۲۲/۲۱
کاربران اینترنت	۲۵۰	۴۰۶۴	۹۶۱۶/۰۴۵	۴۹۱/۷۰	۱۱۰۱۸/۷۱	۲۸۷۹

توسعه فرهنگی را
می توان در سه بعد
خردورزی، تبادل
اطلاعات، ارزش فرد
در فرهنگ خلاصه
کرد که در این مقاله
به دو بعد خردورزی و
تبادل اطلاعات
پرداخته می شود.

جدول ۲. رتبه ایران از لحاظ شاخص های توسعه
فرهنگی بین ۱۵۰ کشور جهان

شاخص های توسعه فرهنگی	رتبه ایران
میزان باسوسادی	۷۸
عنوانهای ترجمه شده در سال	۵۱
وارادات کتاب در سال	۴۹
الصادرات کتاب در سال	۴۸
تولید کتاب در سال	۱۶
صرف سرانه کاغذ در سال	۷۹
تعداد کتابخانه های ملی	۴۳
تعداد روزنامه بر حسب هر هزار نفر	۸۲
تعداد کامپیوترهای شخصی	۴۱
تعداد کاربران اینترنت	۵۷

تعداد کتابخانه های ملی رتبه ۴۳، از لحاظ تعداد روزنامه بر حسب هر هزار نفر رتبه ۸۲، از لحاظ تعداد کامپیوترهای شخصی بر حسب هر هزار نفر رتبه ۴۱ و از لحاظ تعداد کاربران اینترنت رتبه ۵۷ در جهان احراز کرده است.
بهترین رتبه ایران در جهان از لحاظ تولید تعداد عنوانی کتاب و بدترین رتبه ایران تعداد روزنامه بر حسب هر هزار نفر بوده است.
از لحاظ میزان باسوسادی ایران با داشتن رتبه ۷۸ در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی از

صادرات کتاب و مصرف سرانه کاغذ نسبت به ایران وضعیت مطلوب تری داشته اند. مقایسه ایران با کشورهای آسیایی نیز مؤید چنین وضعیتی است.

از لحاظ شاخص های تبادل اطلاعات نیز وضعیت ایران نسبت به بسیاری از کشورها چندان مطلوب نیست. به طوری که مقایسه ایران با میانگین جهانی نشان می دهد ایران از لحاظ کاربران اینترنت، تعداد کامپیوترهای شخصی و تعداد روزنامه فاصله زیادی با میانگین جهانی دارد. وضعیت ایران در مقایسه با کشورهای در حال توسعه نشان می دهد. این گروه از کشورها از لحاظ کاربران اینترنت، تعداد کامپیوترهای شخصی و تعداد روزنامه نسبت به ایران وضعیت مطلوب تری داشته اند، مقایسه ایران با میانگین کشورهای خاورمیانه از حیث برخورداری از شاخص های توسعه فرهنگی نیز نشان می دهد کشورهای خاورمیانه در شاخص هایی چون تعداد کاربران اینترنت، کامپیوترهای شخصی و تعداد روزنامه نسبت به ایران وضعیت مطلوب تری داشته اند، مقایسه ایران با کشورهای آسیایی نیز مؤید همین امر است.

مقایسه رتبه ایران با سایر کشورها وضعیت فعلی شاخص های توسعه فرهنگی را در ایران بهتر آشکار می کند. به همین جهت در این قسمت از بحث اشاره مختصری به رتبه های ایران و مقایسه ایران با کشورهای دیگر خواهیم کرد. ایران از لحاظ میزان باسوسادی رتبه ۷۸، از لحاظ عنوانهای ترجمه شده کتاب رتبه ۵۱، از لحاظ واردات کتاب رتبه ۴۹، از لحاظ صادرات کتاب رتبه ۴۸، از لحاظ تولید عنوانی کتاب در سال رتبه ۱۶، از لحاظ مصرف سرانه کاغذ برای کتاب و روزنامه رتبه ۷۹، از لحاظ

ایران نسبت به کشورهایی چون سوریه، اردن به ترتیب با رتبه‌های ۴۵ و ۵۰ رتبه‌ای پایین‌تر و در مقایسه با کشورهایی چون عراق، عربستان، امارات متحده عربی، لبنان، عمان، یمن، کویت با رتبه‌های ۵۳، ۵۸، ۶۰، ۶۴، ۷۴، ۸۰ و ۸۵ وضعیت مطلوب‌تری داشته است.

از لحاظ واردات کتاب ایران با داشتن رتبه ۴۹ در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی چون آمریکا، کانادا، انگلستان، فرانسه، آلمان، سوئیس، استرالیا با داشتن رتبه‌های ۵۶، ۵۴، ۳۲، ۱۶ و ۷ رتبه‌ای پایین‌تر دارد. رتبه ایران در مقایسه با کشورهایی آسیایی از جمله کشورهای ژاپن، هنگ‌کنگ، سنگاپور، ژاپن، مالزی، اندونزی، چین، ترکیه به ترتیب با رتبه‌های ۱۳، ۲۴، ۲۸، ۳۷، ۴۲، ۴۸، ۵۱، ۵۶، ۵۷ و ۶۲ رتبه‌ای پایین‌تر بوده است. به عبارت دیگر در این گروه از کشورها میزان باسوسایی از ایران بیشتر بوده است. مقایسه ایران با کشورهای خاورمیانه نیز نشان می‌دهد میزان باسوسایی در ایران از کشورهایی چون اردن، لبنان، کویت، پایین‌تر بوده است.

از لحاظ دیگر این کشورها بیشتر از ایران کتاب وارد کرده‌اند. رتبه ایران در مقایسه با کشورهای خاورمیانه نشان می‌دهد که ایران از کشورهایی چون عربستان (۳۹) و اسرائیل (۴۰) پایین‌تر و از کشورهای دیگر خاورمیانه مانند عراق، کویت، اردن، عمان، امارات متحده عربی، سوریه، یمن با رتبه‌های ۵۰، ۷۵، ۸۲، ۹۹، ۱۰۸ و ۱۲۳ و ۱۲۴ رتبه بالاتری بوده است.

از لحاظ صادرات کتاب ایران با داشتن رتبه ۴۸ در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی چون آمریکا، انگلستان، آلمان، اسپانیا، ایتالیا، فرانسه با رتبه‌های ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۷ و ۱۶ رتبه‌ای پایین‌تر دارد. رتبه

جمله دانمارک، فنلاند، فرانسه، ایتالیا، هلند، نروژ، سوئد و سوئیس به ترتیب با رتبه‌های ۱۰، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱۷، ۱۵، ۱۴ و ۱۸ رتبه‌ای پایین‌تری دارد. به عبارت دیگر در این کشورها سطح سواد از ایران بالاتر بوده است. مقایسه ایران با کشورهای آسیایی نشان می‌دهد، رتبه ایران در مقایسه با کشورهایی چون مغولستان، کره جنوبی، فیلیپین، هنگ‌کنگ، ویتنام، سنگاپور، ژاپن، مالزی، اندونزی، چین، ترکیه به ترتیب با رتبه‌های ۱۳، ۲۴، ۲۸، ۳۷، ۴۲، ۴۸، ۵۱، ۵۶، ۵۷ و ۶۲ رتبه‌ای پایین‌تر بوده است. به عبارت دیگر در این گروه از کشورها میزان باسوسایی از ایران بیشتر بوده است. مقایسه ایران با کشورهای خاورمیانه نیز نشان می‌دهد میزان باسوسایی در ایران از کشورهایی چون اردن، لبنان، کویت، پایین‌تر بوده است.

از لحاظ عنوانهای ترجمه شده ایران با داشتن رتبه ۵۱ در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی چون آلمان، فرانسه، سوئد، ایتالیا، آمریکا، انگلستان، فنلاند با داشتن رتبه‌های ۱، ۲، ۱۱، ۹، ۲، ۱۲ و ۱۳ وضعیت نامطلوب‌تری دارد. از سوی دیگر مقایسه ایران با کشورهای آسیایی نشان می‌دهد رتبه ایران در مقایسه با کشورهایی چون ژاپن، کره جنوبی، اندونزی، مالزی، ترکیه، هند، تایلند با داشتن رتبه‌های ۳، ۱۷، ۳۴، ۴۳، ۳۶، ۳۵، ۳۴، ۴۷ پایین‌تر بوده است. به عبارت دیگر این گروه از کشورهای عنوانهای ترجمه بیشتری نسبت به ایران داشته‌اند. مقایسه ایران با کشورهای خاورمیانه نیز نشان می‌دهد

توسعه فرهنگی به فرایند گسترش خردورزی، تولید و تبادل اطلاعات در میان آحاد جامعه گفته می‌شود. در طی این فرایند خلائقی فرهنگی و فرهیختگی در سطح جامعه گسترش می‌یابد به طوری که افراد با ویژگیهای متنوع فرهنگی امکان رشد می‌یابند.

از لحاظ تعداد روزنامه ایران با داشتن رتبه ۸۲ در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی چون انگلستان، آمریکا، آلمان، ایتالیا، فرانسه، فدراسیون روسیه، کانادا بارتبه های ۶، ۴، ۳، ۲، ۱ و ۷ رتبه پایین تری دارد. رتبه ایران در مقایسه با کشورهای آسیایی چون ژاپن، چین، پاکستان، هند، ترکیه، مالزی بارتبه های ۱۴، ۱۵، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۱۴، ۱۳، ۸، ۷ و ۴۳ نیز رتبه پایین تری داشته است.

کشورهای خاورمیانه چون اسرائیل و اردن با رتبه های ۳۲ و ۳۵، رتبه ای پایین تر بوده و از کشورهایی چون عربستان، کویت، سوریه، عمان با رتبه های ۷۶، ۷۳، ۶۳ و ۷۷ رتبه ای بالاتر بوده است.

از لحاظ تعداد عنایین کتاب، ایران با داشتن رتبه ۱۶ در جهان از کشورهایی چون انگلستان، چین، آلمان، آمریکا، ژاپن، اسپانیا، فدراسیون روسیه، ایتالیا، فرانسه، هلند، کره جنوبی، آرژانتین، برزیل، کانادا و سوئیس به ترتیب بارتبه های ۱۵ تا ۱ تا ۱۵ تولید کتاب کمتری داشته است و از سایر کشورهای آسیایی، خاورمیانه ای، آمریکای لاتینی و آفریقایی به مراتب وضعیت بهتری داشته است.

از لحاظ مصرف سرانه کاغذبرای کتاب و روزنامه ایران با داشتن رتبه ۷۹ در جهان در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی چون فنلاند، آمریکا، دانمارک، سوئد، سوئیس، انگلستان، استرالیا، اتریش، آلمان با داشتن رتبه های ۷، ۶، ۴، ۳، ۲، ۱ و ۸ رتبه پایین تری داشته است. رتبه ایران در مقایسه با کشورهای آسیایی چون ژاپن، هنگ کنگ، سنگاپور، کره جنوبی، مالزی، تایلند، ترکیه، چین، اندونزی بارتبه های ۹، ۵، ۴۵، ۳۲، ۲۸، ۱۰، ۶، ۵۱، ۴۵، ۳۳، ۲۸، ۱۰، ۹، ۵ و ۶ رتبه ای پایین تر بوده است. همچنین رتبه ایران در مقایسه با کشورهای خاورمیانه چون امارات متحده عربی، اردن، کویت، عربستان، لبنان با رتبه های ۳۱، ۵۵، ۵۷، ۷۲ و ۷۷ رتبه ای پایین تر بوده است.

از لحاظ تعداد کتابخانه ملی: ایران با داشتن رتبه ۴۳ در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی چون ایسلند، اندونزی بارتبه های ۲۹، ۲۶، ۱۴، ۱۳، ۸، ۷ و ۴۷ نیز رتبه پایین تری داشته است.

به عبارت دیگر حجم صادرات کتاب در این کشورها بیشتر از ایران بوده است. رتبه ایران در مقایسه با کشورهای خاورمیانه چون اسرائیل و اردن با رتبه های ۳۲ و ۳۵، رتبه ای پایین تر بوده و از کشورهایی چون عربستان، کویت، سوریه، عمان با رتبه های ۷۶، ۷۳، ۶۳ و ۷۷ رتبه ای بالاتر بوده است.

از لحاظ تعداد عنایین کتاب، ایران با داشتن رتبه ۱۶ در جهان از کشورهایی چون انگلستان، چین، آلمان، آمریکا، ژاپن، اسپانیا، فدراسیون روسیه، ایتالیا، فرانسه، هلند، کره جنوبی، آرژانتین، برزیل، کانادا و سوئیس به ترتیب بارتبه های ۱۵ تا ۱ تا ۱۵ تولید کتاب کمتری داشته است و از سایر کشورهای آسیایی، خاورمیانه ای، آمریکای لاتینی و آفریقایی به مراتب وضعیت بهتری داشته است.

از لحاظ مصرف سرانه کاغذبرای کتاب و روزنامه ایران با داشتن رتبه ۷۹ در جهان در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی چون فنلاند، آمریکا، دانمارک، سوئد، سوئیس، انگلستان، استرالیا، اتریش، آلمان با داشتن رتبه های ۷، ۶، ۴، ۳، ۲، ۱ و ۸ رتبه پایین تری داشته است. رتبه ایران در مقایسه با کشورهای آسیایی چون ژاپن، هنگ کنگ، سنگاپور، کره جنوبی، مالزی، تایلند، ترکیه، چین، اندونزی بارتبه های ۹، ۵، ۴۵، ۳۲، ۲۸، ۱۰، ۹، ۵ و ۶ رتبه ای پایین تر بوده است. همچنین رتبه ایران در مقایسه با کشورهای خاورمیانه چون امارات متحده عربی، اردن، کویت، عربستان، لبنان با رتبه های ۳۱، ۵۵، ۵۷، ۷۲ و ۷۷ رتبه ای پایین تر بوده است.

از لحاظ تعداد کامپیوترهای شخصی: ایران با داشتن رتبه ۴۱ در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی چون آمریکا، سوئد، سوئیس، نروژ، استرالیا، دانمارک، فنلاند، هلند، کانادا با رتبه های ۶، ۴، ۳، ۲، ۱ و ۱۰ در رتبه ای پایین تر بوده است. رتبه ایران در مقایسه با کشورهای آسیایی چون سنگاپور، ژاپن، کره جنوبی، مالزی، هنگ کنگ بارتبه های ۵، ۵، ۳۷، ۳۲، ۲۱، ۱۶ رتبه ای پایین تر بوده است.

در جامعه ماباشند. از آنجاکه سطح توسعه فرهنگی پایه ورکن اساسی سایر توسعه هاست بدون توسعه فرهنگی امکان رشد و گسترش تفکر خلاق، آشنایی با سایر ملل، تحمل فرهنگی و غنا و تبادل فرهنگی میسر نخواهد بود. در حالی که بسیاری از متکران برآند که توسعه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی در هر جامعه ای به میزان توانمندی نظام فرهنگی آن جامعه باز می گردد، اختلال وضعف در توسعه فرهنگی پویایی، توانمندی و رشد و شکوفایی اندیشه، تفکر خلاق و گسترش دانش را دچار مشکل جدی کرده سایر حوزه های اجتماع به دلیل تغذیه از حوزه فرهنگی، امکان تطبیق و سازگاری با شرایط جدید و نیازهای جدید را نخواهد داشت. جامعه ای که نتواند اطلاعات، اندیشه ها و افکار خود را به سایر کشورها منتقل کند و حتی در تولید دانش و شناخت بهنگام دچار مشکل باشد هرگز نخواهد توانست در شرایط جدید بقا پیدا کند. تنها یک نظام فرهنگی پویا و متكامل و خلاق می تواند با شرایط روز و نیازهای جدید سازگاری پیدا کرده امکان رشد و ماندگاری جامعه را در درازمدت در جامعه جهانی میسر سازد.

همچنین رتبه ایران در مقایسه با کشورهای خاورمیانه از جمله امارات متحده عربی، کویت با رتبه های ۲۲ و ۲۹ پایین تر بوده و از کشورهای دیگر خاورمیانه چون عربستان، لبنان، عمان، اردن، سوریه، یمن با رتبه های ۵۸، ۴۶، ۴۲، ۶۲، ۱۰۹، ۷۳ رتبه بالاتری داشته است. از لحاظ کاربران اینترنت ایران باداشتن رتبه ۵۷ در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی چون آمریکا، آلمان، انگلستان، ایتالیا، کانادا، فرانسه، استرالیا، سوئیس با رتبه های ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۵، ۴، ۳ رتبه پایین تری داشته است. رتبه ایران در مقایسه با کشورهای آسیایی چون هنگ کنگ، ژاپن، چین، کره جنوبی، هند، مالزی، تایلند، فیلیپین، ترکیه، سنگاپور با رتبه های ۱، ۴، ۷، ۶، ۲۳، ۲۸، ۱۸، ۱۵، ۴۶، ۳۹ رتبه پایین تری بوده است. رتبه ایران در مقایسه با کشورهای خاورمیانه چون امارات متحده عربی، لبنان با رتبه های ۵۶، ۵۷ رتبه ای پایین تر و از کشورهای دیگر خاورمیانه چون عربستان، کویت، اردن، عمان، سوریه، یمن با رتبه های ۷۹، ۶۹، ۶۵، ۶۱ رتبه ۱۰۸ و ۱۱۷ رتبه ای بالاتر بوده است.

سطح توسعه فرهنگی در هر جامعه نشان دهنده دره رجامعه نشان دهنده تولید، تبادل اطلاعات و خردورزی در آن جامعه است. مقایسه وضعیت ایران با بسیاری از کشورهای جهان نشان داد از لحاظ شاخص های توسعه فرهنگی وضعیت خردورزی و تبادل اطلاعات در ایران وضعیت مطلوب و قابل قبولی را ندارد. در حالی که بسیاری از کشورهای جهان اعم از توسعه یافته و در حال توسعه در پی گسترش شاخص های توسعه فرهنگی در جامعه خویش بوده اند. مقایسه کشورهای دیگر با ایران نشان دهنده ضعف جدی در این حوزه است. به غیر از تولید کتاب در سال که ایران رتبه ای قابل رقابت با کشورهای پیشرفته صنعتی و کشورهای پیشرفته آسیایی داشته است در سایر شاخص ها ضعف جدی وجود دارد. به همین دلیل مدیران و برنامه ریزان و سیاستگذاران فرهنگی کشور باید با برنامه ریزی دقیق و مدون در صدد رفع مشکلات و موانع جدی بر راه خردورزی، تولید و تبادل اطلاعات

منابع :

- چلبی، مسعود. جامعه شناسی نظم، تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی، تهران، نشری، ۱۳۷۵.
- گروه نویسنده‌گان، گزارش جهانی فرهنگ، ۱۹۹۸، خلاقیت، بازار، مرکز انتشارات کمیسیون ملی یونسکو در ایران، ۱۳۷۹.
- مشتاقی، سمانه، ۱۳۸۰، سالنامه آماری یونسکو (۱۹۹۹)، بخش فرهنگی و ارتباطات سازمان، چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، خانه کتاب.
- U.S.A. The world of Learning ۲۰۰۲، Europa The world development indicators ۲۰۰۲. Publication,

نتیجه گیری

سطح توسعه فرهنگی در هر جامعه نشان دهنده تولید، تبادل اطلاعات و خردورزی در آن جامعه است. مقایسه وضعیت ایران با بسیاری از کشورهای جهان نشان داد از لحاظ شاخص های توسعه فرهنگی وضعیت خردورزی و تبادل اطلاعات در ایران وضعیت مطلوب و قابل قبولی را ندارد. در حالی که بسیاری از کشورهای جهان اعم از توسعه یافته و در حال توسعه در پی گسترش شاخص های توسعه فرهنگی در جامعه خویش بوده اند. مقایسه کشورهای دیگر با ایران نشان دهنده ضعف جدی در این حوزه است. به غیر از تولید کتاب در سال که ایران رتبه ای قابل رقابت با کشورهای پیشرفته صنعتی و کشورهای پیشرفته آسیایی داشته است در سایر شاخص ها ضعف جدی وجود دارد. به همین دلیل مدیران و برنامه ریزان و سیاستگذاران فرهنگی کشور باید با برنامه ریزی دقیق و مدون در صدد رفع مشکلات و موانع جدی بر راه خردورزی، تولید و تبادل اطلاعات